

E G Z A K T

8.

Tudományos-ismeretterjesztő, kulturális folyóirat

ISSN 3058-1737

(Online)

Főszerkesztő:

Dr. Dezse Tivadar

Kiadja:

Nyugdíjjogász Egyesület

Felelős kiadó: Icha Mária

Szeged, 2026.

TARTALOM

SZERKESZTŐI KÖSZÖNTŐ	2
A NYUGDÍJRENDSZER FENNTARTHATÓSÁGÁNAK ILLÚZIÓJA	3
TÖRTÉNELMI PERSPEKTÍVA	3
AMIT MÁR KEZDET BEN IS NYUGDÍJNAK NEVEZTEK... ..	3
IDŐSKORI MEGÉLHETÉSI STRATÉGIA ANNO	4
A RÉGI TÁRSADALMI SZERZŐDÉS	5
NYUGDÍJRENDSZER SZÜLETIK	8
NŐK A NEMZETKÖZI SZERVEZETT BŰNÖZÉS BEN	13
NŐK A STATISZTIKAI ADATOK MÖGÖTT.....	13
SZTEREOTÍPIÁK FOGSÁGÁBAN	14
A MORÁLIS MEGÍTÉLÉS DILEMMÁI.....	15
SZEXRABSZOLGÁKTÓL A BANDAVEZÉREKIG	16
KAPCSOLATOK FOGSÁGÁBAN	17
AZ ELSŐ PERC JELENTŐSÉGE - AZ APGAR-SZÁMRÓL.....	21
EGY SZALVÉTÁN FELJEGYZETT ÉLET	21
AZ ELJÁRÁS ELTERJEDÉSE ÉS BIZONYÍTOTT JELENTŐSÉGE.....	22
AZ ÉRTÉKELŐ SZEMÉLY BEFOLYÁSA	23
A BÓRSZÍN-PROBLÉMA REJTETT EGYENLŐTLENSÉGE	24
MESTERSÉGES INTELLIGENCIA AZ ELSŐ PERCBEN	25
HETVEN ÉVVEL A SZALVÉTA UTÁN	26
A BIZALOM PEDAGÓGIÁJA.....	30
A PYGMALION-HATÁS AZ OSZTÁLYTEREM BEN – AMIKOR AZ ELVÁRÁS VALÓSÁGOT TEREMT	30
EGY MINDENNAPI PÉLDA.....	31
BEÍRÁS VAGY BESZÉLGETÉS? – AZ ADMINISZTRÁCIÓ ÉS A PEDAGÓGIA HATÁRA.....	33
AZ ALFA GENERÁCIÓ – MÁS INGERSTRUKTÚRA, MÁS TANULÁSI DINAMIKA	33
A VALÓDI PEDAGÓGIAI KÉRDÉS.....	34

SZERKESZTŐI KÖSZÖNTŐ

Kedves Olvasóink, Egzaktosok,

Örömmel köszöntöm Önöket a folyóiratunk második évfolyamának második számában. Az elmúlt időszakban tovább gazdagodott tudományos közéletünk: büszkén mutatjuk be ezt a változatos tematikájú kiadványt, amely társadalmi, gazdasági, pedagógiai és orvostudományi kérdéseket egyaránt érint.

Az első dolgozat a **nyugdíjrendszer fenntarthatóságát** vizsgálja – egy olyan témát, amely minden modern társadalom számára kulcsfontosságú. A tanulmányban a szerző történelmi perspektívába helyezi és átfogóan elemzi a rendszer hosszú távú stabilitásának feltételeit, és rámutat a kihívásokra. A második tanulmány a **nők szerepét a szervezett bűnözésben** tárja elénk. Ez a kutatás fontos és hiánypótló munkának számít, hiszen a bűnügyi statisztikák és a szakirodalom gyakran figyelmen kívül hagyja ezt a dimenziót. A szerző empirikus adatokra alapozva világít rá a jelenség összetettségére és érdekességére.

Harmadikként az **Apgar-szám történetét és jövőbeli felhasználását** elemzi egy tanulmány. Virginia Apgar munkássága óta ez az egyszerű, mégis rendkívül hatékony értékelési módszer alapvető része az újszülöttellátásnak. A szerző áttekinti a módszer fejlődését és felveti annak modern adaptációs lehetőségeit.

Végül a **bizalom pedagógiáját** tárgyaló írás következik. A neveléstudomány egyik leglényegesebb kérdését járja körül: hogyan építhető fel és tartható fenn a bizalom a tanulási folyamatokban, miként hat a Pygmalion-hatás? A dolgozat gyakorlatias javaslatokat is kínál a pedagógusok számára.

Minden tanulmányhoz kapcsolódóan nyitottak vagyunk a szakmai vitára és a további kutatási irányok kidolgozására.

Köszönjük a szerzőknek a kiváló munkát, a lektoroknak a precíz értékelést, és Önöknek, Olvasóinknak, hogy velünk tartanak.

Dr. Dezse Tivadar
főszerkesztő

A NYUGDÍJRENDSZER FENNTARTHATÓSÁGÁNAK ILLÚZIÓJA

Történelmi perspektíva

BANYÁR József

Az államilag szervezett, kötelező nyugdíjrendszer, bármennyire természetesnek is tűnik, és bármennyire megszoktuk is azt, történelmileg nagyon új jelenség, emiatt egyáltalán nem természetes, hogy „beválik”, hogy fennmarad. Az, hogy a mai emberek számára réGINEK tűnik, egy illúzió, ami abból adódik, hogy egy nyugdíjrendszer átfogja egy embernek szinte az egész életpályáját, tehát az más időskálán létezik, mint az egyes emberek szokásos mindennapi tapasztalatai. Szükségszerű ezért, hogy azt sok generáció során, tehát történelmi léptékben vizsgáljuk. S ha így teszünk, akkor elkésérítő kép alakul ki bennünk: hajlunk rá, hogy azt higgyük, ez egy kivételes történelmi korszak kivételes megoldása volt, ami pár generáció múlva ugyanúgy elmúlik, mint ahogy pár generációval ezelőtt sem létezett. Ráadásul ezt saját súlyos konstrukciós hibái fogják okozni, amelyekbe bele van kódolva, hogy saját megszüntetésén dolgozik.

Maga a nyugdíj régebb óta létezik, mint a kötelező állami nyugdíjrendszer, de csak maximum egy tucat generációval régebben, és kezdetben a népesség nagyon kis részére terjedt ki. Ebben a formában már bizonyított, a népesség kisebbik részére éppenséggel fennmaradhat. De napjaink tömegnyugdíja nem feltétlenül.

Amit már kezdetben is nyugdíjnak neveztek...

...az leginkább egy mai kezdetleges foglalkoztatói nyugdíjrendszernek felel meg: bizonyos kiemelkedő szolgálattevőkről „gazdáik” azután is gondoskodtak, hogy – idős koruk miatt – szolgálataikra már nem tartottak igényt. Ez aztán egyre inkább kiterjedt az állami, majd a magáncégek kiemelkedően fontos alkalmazottjaira is. Egy másik megoldás a vagyonfelhalmozás volt, aminek eredményeként maga a felhalmozó „visszavonulhatott” és élhetett a kedvteléseinek, megélhetését vagyona hozadékából fedezte. Ezt nem is nevezték nyugdíjnak, s ha pénzügyi terminológiára akarjuk lefordítani, akkor örökjáradéknak nevezhetjük.

Természetesen ez nagyon keveseknek sikerült – bár akiknek igen, azok (ha a házasságokkal sikerült azoknak „körön belül maradniuk”) ezt a lehetőséget örökösüknek is biztosították azok külön erőfeszítése nélkül. Ez akkortól vált nyugdíjjá, amikortól a vagyont életjáradékra váltották – természetesen egy életbiztosítónál. Ez – az örökjáradékkal szemben - nem tette lehetővé az örökhagyást, de előnye volt, hogy kisebb vagyonnal is biztosította az időskori megélhetést. Ez már tágabb, de még mindig nagyon szűk kört érintett. A népesség nagy része számára az volt a megoldás, amit akkor nem neveztek sehogy, de mostanában, „modern tudásunk” magaslatáról letekintve csak „hagyományos nyugdíjrendszernek” nevezünk, amit érdemes kicsit alaposabban is elemezni.

Időskori megélhetési stratégia anno

Talán inkább úgy kellene feltennünk a kérdést, hogy hajdan a népesség nagyobbik részének mi volt az időskori megélhetési stratégiája? És itt egy nagyon komplex, sokelemű rendszert tapasztalunk. Azzal kell kezdeni, hogy a népesség nagyobbik része eleve a mezőgazdaságban dolgozott és egy szintén jelentős része kézműves volt. Mindegyik esetében közös volt a családi gazdaság, vagyis a különböző generációk (gyermekek, középkorúak, öregek) egymás mellett, egy fedél alatt éltek, és ugyanannak a gazdaságnak a feladatait végezték el természetesen egyfajta munkamegosztás keretében, a nem és az életkor által behatárolt lehetőségek keretein belül. Mondjuk a „baromfit” a nők gondozták, a „barmokat” (vagyis a nagyobb állatokat) az erejük teljében lévő férfiak, a gyerekek pedig pl. libát őriztek stb. A többgenerációs család mellett jellemzője volt ennek a rendszernek a nagyon rövid „tétlen” gyermek és időskor, vagyis az emberek már nagyon korán elkezdtek dolgozni, és szinte a halálukig nem hagyták azt abba. Próbálták növelni a családi, a gazdaságba befektetett vagyont, amihez az is szükséges volt, hogy gyermekeket neveljenek. Ezt szintén utólag keletkezett fogalommal úgy is felfoghatjuk, hogy nem csak a „reálvagyonba” (földbe, jószágba, eszközökbe stb.) fektettek, hanem „humántőkébe” is, és mindez megtérült számukra. Ez utóbbira fókuszálva: a gyermek már korai éveiben „hozott” annyit, amennyibe az ellátása került, nagyobb gyerekként meg már ennél jelentősen többet, növelte a családi gazdaság lehetőségeit a felhalmozásra. És ami még fontosabb: fokozatosan át is lehetett adni nekik azt, ahogy a családi gazdaság vezetői idősödtek, erejük hanyatlott, s egyre kevesebbet tudtak végezni. Elérkezett egy pont, amikor már olyan keveset,

hogy az önmagában nem fedezte a szükségleteiket, majd már ennyit sem. Ekkor néhány évre már teljes eltartásra szorultak halálukig. Ezt a teljes eltartást a közben felnőtt gyermekeik biztosították. Tették ezt részben azért, hogy ők is visszafizessék felnevelésük költségeit (a szülők kezdeti humántőke beruházásának értékét), részben azért, hogy a gazdaságban megtestesült reálvagyon – aminek formális tulajdonosai az idősek voltak – fokozatosan az ő tulajdonukba kerüljön. Vagyis ennek az – egyébként évszázadokon keresztül jól működő, tehát „bizonyított” - időskori megélhetési stratégiának, a „hagyományos nyugdíjrendszernek” az alapja az egyaránt megtérülő humán- és reáltőke beruházás volt. A családi gazdaság, a többgenerációs háztartás (illetve fontos elemként a falusi „közvélemény” kényszerítő ereje) biztosította azt a keretet, hogy a humántőke beruházás is megtérüljön, hiszen ez a keret kényszerítette ki azt, hogy a gyermekek végülis visszafizessék szüleiknek kezdeti humántőke beruházásukat. Ezt a rendszert – szintén a modern nyugdíjrendszer szóhasználatát parafrázálva – akár hagyományos társadalmi szerződésnek is nevezhetnénk.

A régi társadalmi szerződés

Ez a keret valamennyire tovább élt akkor is, amikor a népesség egyre nagyobb része helyezkedett el az iparban munkásként. Továbbra is együtt éltek a generációk, de az idősek eltartása már nem volt annyira magától értetődő, mint korábban. Egyre több gyermek tagadta ezt meg, hiszen városban könnyű volt elköltözni tőlük, és a többi lakó már nem fejtett ki olyan erős társadalmi nyomást, mint egy falu társadalma, ahol jól ismerték egymást, a hagyományos társadalmi szerződés kikényszerítésére, így az elkezdett bomlani. Erre született válaszul 1889-ben a *Bismarck* által bevezetett szerény kötelező állami nyugdíjrendszer. *Bismarck* még csak „zsebpénzt” akart adni az időseknek (mégpedig kezdetben csak a nagyon időseknek, a legalább 70 éveseknek), mert számára még magától értetődő volt a régi társadalmi szerződés, vagyis, hogy az időseket a gyermekeik tartják el. Ennek a „zsebpénznek” (*Bismarck* szóhasználatában „peculium”-nak) a funkciója az volt, hogy az idősek kicsit jobb ellátást tudjanak „vásárolni” maguknak a gyermekeiktől, vagyis legyen valami adu az ő kezükben is, ne legyenek kénytelenek bármilyen megalázó ellátást eltűrni (ahogy *Bismarck* maga elmondta a törvény vitáján a Reichstag-ban) (Sinn, 2004).

De a régi társadalmi szerződés tovább bomlott, hiszen most már nagyon egyszerű lett megtagadni a gyermeknevelési költségek visszafizetését, vagyis a humántőke beruházás egyre kevésbé térült meg a városi, ipari környezetben. Kezdetben még igen, de a megtérülés formája, az időskori ellátás helyett áttevődött a gyermekmunkára – tömegesen alkalmazták a munkások gyermekeit az iparvállalatoknál. De ennek is vége szakadt, amikor egyre nőtt az igény a szakképzettebb munkások iránt, s ezért bevezették az iskolakötelezettséget, aminek időtartamát fokozatosan növelték. Innentől kezdve a gyermekvállalás már – szemben az emberi civilizáció történetének addigi részével – nem számított megtérülő beruházásnak.

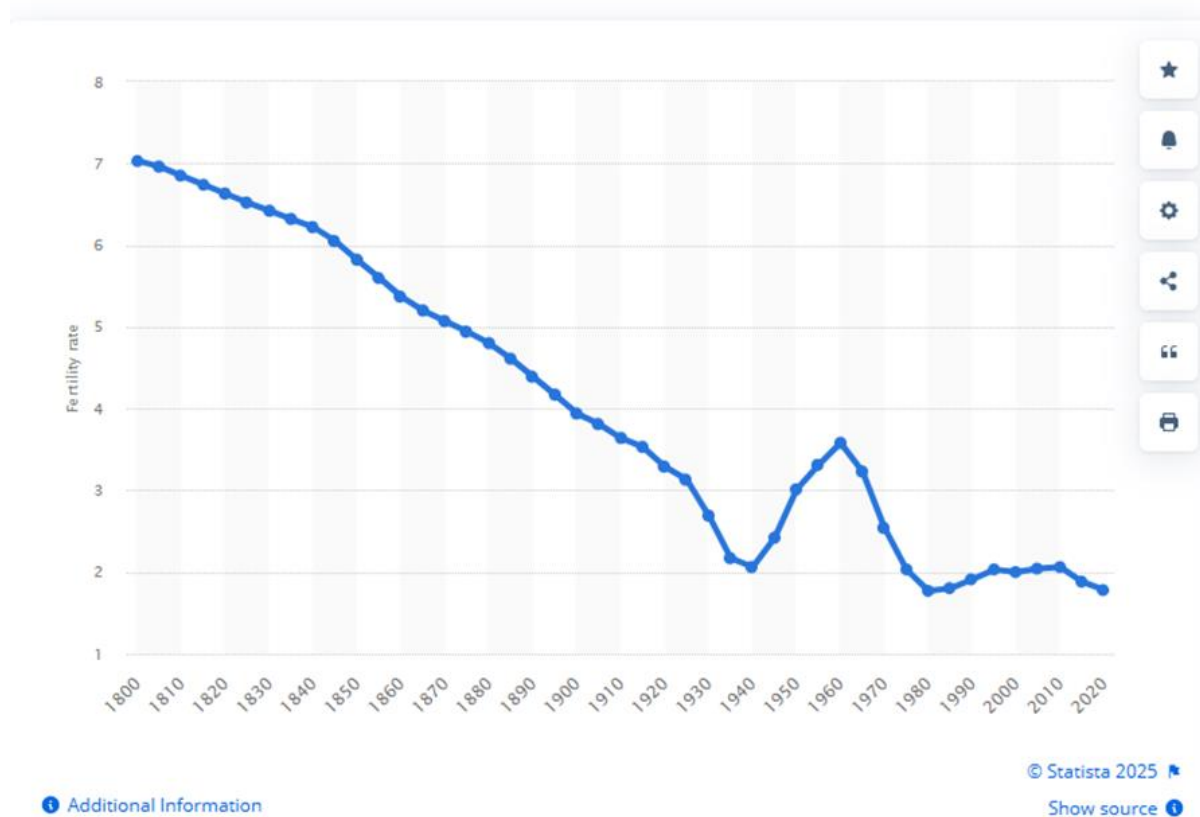
Azonnal meg is lett a következménye: a teljes termékenységi ráta – párhuzamosan az iskolakötelezettség terjedésével és időtartamának növekedésével – elkezdett zuhanni, s a két világháború között már közel volt az egyszerű reprodukciós rátához. Az iskolakötelezettség ellen kezdetben számos munkás- és parasztszülő hevesen tiltakozott, emiatt született az a kompromisszum, hogy a „legnagyobb dologidőben”, vagyis nyáron, aratáskor nincs iskola. Ez a „genezise” a nyári szünetnek. A parasztok elviselték az iskolakötelezettséget, de azt már nem, hogy iskola után is adjanak a gyerekek házi feladatot, az az idő már a szülőké volt. Falun még gyermekkoromban ('60-as '70-es évek) is az volt az „éthosz”, hogy akinek a jó jegyhez otthoni tanulásra is szüksége van, nem elég neki, hogy az órán odafigyel, az nem igazán okos.

A reprodukciós ráták zuhanását később egy lassú csökkenés váltotta fel, ami – egy fontos történelmi kitérővel – a mai napig tart, és nem is látszik, hogy ennek lenne egy nullánál nagyobb minimuma. Ezt az olyan éles szemű közgazdász, mint a Nobel-díjas *Gunnar Myrdal*, már 1938-ban észrevette és rendkívül problémásnak találta azt gazdasági szempontból, és sürgette a gyermeknevelési költségeknek a társadalomban való szétterítését – praktikusán a transzfert a gyermektelenektől a gyermekesek felé (Myrdal, 1940). Ahogy írta a reprodukcióval kapcsolatosan (197.o.): *„I do not believe that the economic motive is the only one, but I think it is basic. In this respect there is a very striking conflict between the individual and the collective interest.”* Megállapítja, hogy az életszínvonal tartása miatt az emberek ma már próbálják csökkenteni a gyerekszámot, és ma már *„no one breeds children as an investment in order to secure support in old age. Parents do*

not look upon children as a pension policy.”Vagyis megállapítja, hogy hajdan a gyermeknevelés nyugdíjbefektetés jellege erős ösztönzést adott a gyermekvállalásnak, de ez 1938-ra már a múlté a fejlett országokban.

A teljes termékenységi ráta tehát egy hokiütő mintázatát vette fel: gyors majd az elmúlt száz évben lassabb csökkenés, mint már említettük, egy fontos kivétellel. Ez pedig a második világháború utáni nagyjából két évtized, amikor is ezen a hokiütőn egy nagy púp keletkezett, amit elneveztek baby boomnak.

Total fertility rate in the United States from 1800 to 2020*

Ennek okait most itt nem feszegetjük, de a téma kutatói egyedi okokat sejteneek mögötte, tehát tényleg kivétel volt. De ez a kivétel abból a szempontból rosszkor jött, hogy egybeesett az állami nyugdíjrendszerek kialakulásával, s annak létrehozói teljesen téves következtetéseket vontak le ebből az egyedi helyzetből. Pedig az általános helyzet az volt, amit már Myrdal is felismert a baby boom előtt: megszűnt a gyermekek befektetés jellege, hiszen már nem támogatják az idős szülőket, erre semmi sem kényszeríti őket. Ez persze azt is jelentette, hogy az idősek ellátása komoly társadalmi problémává vált, egy olyan krízissé, ami miatt az államnak lépnie

kellett. De itt valójában két krízis volt: nemcsak a nyugdíj, hanem a csökkenő népesség krízise is, ami ráadásul összefüggött, a hagyományos nyugdíjrendszer hanyatlása miatt, hiszen mindkettőt ez okozta. Viszont a baby boom miatt erről elfeledkeztek, úgy tűnt, hogy ez magától megoldódott – akkor azt hitték örökre (s inkább ellenkezőleg, a magas termékenységi ráták projektálása miatt potenciálisan fenyegető túlnépesedést tartották problémának).

Nyugdíjrendszer születik

Mit kellett volna tenni, hogy ezt a két, egymással összefüggő problémát megoldják? Sok vonatkozásban pont azt, amit tettek, de ez későbbi fejlemény, mert kezdetben a fejlett országok más irányba indultak el: amikor még nem látszott a demográfiai probléma, akkor csak a nyugdíj kérdését akarták megoldani úgy, hogy elkezdtek kényszeríteni/propagálni a nyugdíjra való előtakarékosságot. A kényszert inkább Németországban (és pl. Magyarországon) alkalmazták, egy államilag szervezett kötelező nyugdíjmegtakarítási rendszeren keresztül (ez volt a bismarcki rendszer, ami kezdetben még nem folyó finanszírozású, hanem feltőkésített volt), a propagandát pedig inkább Angliában és Amerikában, ahol a szintén feltőkésített foglalkoztatói nyugdíjrendszerek terjedtek el. Itt a gyakori megoldás az volt, hogy mind a foglalkoztató, mind az alkalmazott hozzájárult saját későbbi nyugdíjához.

Ezek a rendszerek azonban mindenhol válságba kerültek. Németországban (és pl. Magyarországon) elsősorban a két vesztes világháború vitte el a nyugdíjmegtakarításokat, Amerikában pedig a Nagy Válság (bár az Németországban sem segített). Németországban végül a II. világháború után, valamint az addigi nyugdíjrendszer súlyos válsága után úgy döntöttek, hogy a már meglévő állami rendszer áttér a folyó finanszírozásra, Amerikában pedig még a háború elején bevezették a folyó finanszírozású rendszert – vagyis náluk egyáltalán az állami nyugdíjrendszert. Vagyis lényegében mindkét helyen hasonlóvá vált egymáshoz a nyugdíjrendszer (és ez terjedt el a fejlett világban), egyaránt folyó finanszírozású lett, illetve azzá vált. És ez a rendszer egyrészt válságból született, és válságot kezelt, de a két (a nyugdíj és demográfiai) közül csak az egyiket, viszont a nyugdíjválság tekintetében már az első próbálkozás válságát.

Mint említettem, ha mind a nyugdíj, mind a demográfiai válságot együtt akarták volna kezelni, akkor nagyon sok szempontból hasonlóan kellett volna eljárni, mint tették. Vagyis állami rendszert kellett volna létrehozni, ami egyrészt állami eszközökkel kikényszeríti, hogy az aktívak eltartsák idős szüleiket (vagyis tartsák be a régi társadalmi szerződést), miközben korrigálják a hagyományos nyugdíjrendszer azon hiányosságát, hogy szinte egyáltalán nem tartalmazott kockázatkiegyenlítést, így a gyermekek terhei idős szüleik eltartása vonatkozásában nagyon különbözőek voltak. Még az sem volt probléma, hogy – tekintve, hogy az előző nyugdíjrendszerek válságára is reagálni kellett – először nem a gyermekek és szülők közti elszámolást vetették fel, hanem generációs szinten oldották meg a járulékok szétosztását. De azzal, hogy nem ismerték fel, hogy ezt csak időlegesen, válságkezelésként kellett volna alkalmazni, amikor a régi társadalmi szerződés érvényesítését időlegesen felfüggesztették, hanem egyenesen „új társadalmi szerződés”-ről kezdtek el beszélni (*Samuelson* 1958-as megfogalmazása, aki ezt kifejezetten a „hagyományos nyugdíjrendszer” ellenében fogalmazta meg), azzal félresiklatták a problémát.

Emögött az volt, hogy pont akkor, a baby boom miatt úgy tűnt, hogy a demográfiai probléma megoldódott, *Myrdal* 1938-ban feleslegesen aggódott. Így létrehoztak egy olyan rendszert, ami egy ellentmondáson alapul: feltételezi, hogy sok gyermek születik, de ösztönzi a kevés gyermeket, hiszen itt azok járnak jól, akiknek a legkevesebb gyermekük születik. Vagyis a rendszer önmaga megszüntetésére tör. Ráadásul szinte megreformálhatatlan, hiszen egyben az is történt, hogy azokat az erőforrásokat, amiket *Myrdal* a gyermekeseknek szánt a gyermeknevelés költségeire egyre inkább a gyermektelen idősök fogyasztásába irányította át (illetve implicite: a gyermektelen aktívak fogyasztására). Ezzel egyúttal azt is szinte lehetetlenné tették, hogy újra feltőkésítsék a nyugdíjrendszert, hiszen az közben hatalmas méretűvé vált mind a résztvevők száma, mind a nyugdíj mértéke tekintetében – egyszerűen nem maradt másra, pl. a feltőkésítésre vagy a gyermeknevelésre forrás.

Maga a folyó finanszírozású rendszer elvileg a fiatal generáció járulékfizetési képességét használja ki, tehát humán erőforráson alapul (ami önmagában még nagyon jó lenne, hiszen ez ugyanaz, mint a hagyományos nyugdíjrendszerben – mint az maga *Samuelson* is elismerte), de ezt a humán erőforrást nem egy befektetési tevékenység eredményének tekinti (miközben

„előállításnak” költsége, az egyre magasabb iskolázottsági követelmények miatt radikálisan megnőtt), hanem szabad erőforrásnak, ingyenes közjóságnak, annak ellenére, hogy azt néhány (egyre kevesebb) „bolond” (vagyis anyagi érdekeivel szemben cselekvő) „termeli meg”, így a nyugdíjrendszer alapját az ingyenes közjósággá váló önkéntes magánereőfeszítéssel alkotják. Tehát annak idején ezt el kellett volna ismerni, és kimondani, hogy a kötelező állami nyugdíj alapja a humán tőke, amit annak „előállítójának” kell megtéríteni.

Vagyis a nyugdíj alapja a gyermeknevelés, a járulék pedig nem járulék, ami után nyugdíj jár, hanem a saját kezdeti humán tőkénk visszafizetése azoknak, akiknek az erőfeszítése révén ez létrejött. Ez lényegében azt jelentette volna, hogy a modern viszonyok között érvényesítik a régi, bevált társadalmi szerződést, nem pedig egy történelmileg speciális szituáció félreértésen alapuló újat vezetünk be.

Ez egy definíció szerint fenntartható nyugdíjrendszert hozott volna létre, hiszen itt a rendszer ígéretei összhangban vannak a lehetőségeivel. Persze egy ilyen rendszert ki kell egészíteni egy feltőkésített részrendszerrel, ahonnan a gyermektelenek kapnak nyugdíjat. Ők ide azt a pénzt fizetnék be, amit a gyermek nem-nevelés miatt megtakarítanak. (Világos, hogy a megtakarításon alapuló rendszerek összeomlása után – válságkezelésként – a gyermektelenek is kaphattak a gyermekek törlesztéséből – átmenetileg, de nem örökre. A folyó finanszírozású rendszernek átmeneti válságkezelő rendszernek kellene lennie, nem állandónak, mert akkor már ő maga generál válságot, mint amit most is látunk.)

Amit most lehetne tenni, hogy – miután ezt felismertük – a fiatal generációra egy ilyen rendszert vezetünk be, miközben az időseknek már változatlanul hagyjuk a mostani rendszert. Ők ugyanis már nem tudnak alkalmazkodni az új rendszerhez, de a fiatalok még igen. Ráadásul ők még a gyermekvállalás tekintetében is döntési helyzetben vannak, az idősek már nem. Ugyanakkor szkeptikus vagyok abban a tekintetben, hogy bevezetnek-e ilyen rendszert. Sok az ellenzője, akik valójában nem értik miről van szó, s jóakaratóan (ld. pl. Dezse Tivadar) vagy kevésbé jóakaratóan (pl. Farkas András) „jogászcodják szét” a gondolataimat, ezzel is akadályozva, hogy a nyugdíjrendszer tényleg fenntarthatóvá váljon. „Jogászcodásnak” részben azért nevezem, mert a (gyakran jogász) szerzők nem ismerik fel, hogy logikailag más szinten szólnak hozzá a témához, mint ahogy én kezelem azt.

Én az alapokról beszélek, s a többi kérdés, amit gondolataim ellenzői hangoztatnak nem ezt érinti. Részben pedig azért, mert ilyenkor vélt helyes jogelvekből abszurd következtetéseket vezetnek le, mégis ragaszkodnak hozzájuk – nem pedig a kiindulópontjukat kérdőjelezzik meg. Márpedig a mai rendszer fenntartása, alapjainak megváltoztatása nélkül abszurd eredményre vezet, mégha a jelenlegi TB jog keretein belül azt meg is lehet indokolni. Ilyenkor a jogot kell felülvizsgálni, nem a rendszer kritikussát támadni.

Sokkal valószínűbb ezért a jelenlegi rendszer elhúzódó válsága, a fertilitás további csökkenése (amit maga ez a rendszer is erősen ösztönöz). Ennek kezeléseként egyre inkább emelik a nyugdíjkorhatárt, és csökkentik a nyugdíjakat. Ez utóbbinak egyik módszere, hogy egyre inkább „lecsípnék” a magas nyugdíjakból, és hozzáadják azt az alacsonyabbakhoz. A vége az lesz, hogy egyenletesen kicsi és rövid ideig tartó nyugdíjat kap az emberek többsége, akik addig dolgoznak, amíg bírnak. A kisebbség pedig a vagyonából fog élni akármilyen kortól kezdve, illetve lesznek szerencsések, akikről a volt munkahelye gondoskodik vagy pl. a parlamenti képviselők, akik szolgálati nyugdíjat fognak maguknak megszavazni. Ugyanúgy, mint a modern nyugdíjrendszer kialakulása előtt, ami történelmi rekvizitum lesz. Vagyis, ha arra keressük a választ, hogy miként lehetne a nyugdíjrendszer fenntarthatóságát elősegíteni, rájöhetünk, hogy bár lehetne, nem fogják, hiába teszik fel ezt a kérdést már visszatérően a kérdés felkent szakértői, mert a megfelelő választ kollektív összefogással ismételten lesöprik az asztalról az érintettek lelkes bólogatása mellett, akik ezt a lesöprést érdekeik elszánt védelmezéseként fogják fel. S ezzel be is fog – egy-két generáción belül – zárulni a mai nyugdíjrendszer saját maga által okozott csapdája.

IRODALOM

1. Gunnar Myrdal [1940]: Population – A Problem for Democracy, The Godkin Lectures, 1938, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1940.
2. Hans-Werner Sinn: The pay-as-you-go pension system as fertility insurance and an enforcement device. *Journal of Public Economics* 88 (2004) 1335 – 1357.

doi:10.1016/S0047-2727(03)00015-X

NŐK A NEMZETKÖZI SZERVEZETT BŰNÖZÉSBEN

BENSE Judit

A nők szervezett bűnözésen belül betöltött szerepét csak az elmúlt 30 évben kezdték el behatóbban tanulmányozni, és az azóta összegyűlt szerény szakirodalom érezhetően magában hordozza azokat az ideológiailag vezérelt kutatói nézőpontokat, amelyek a gender érintettségű témák esetén általában is megosztóak lehetnek.

Írásomban a teljesség igénye nélkül, de a szakirodalmi diskurzust meghatározó szempontok közül minél többet bemutatva igyekszem bővíteni a téma magyar nyelven kevésbé elérhető tudásanyagát. A lehető legátfogóbb kép bemutatása érdekében a szervezett bűnözés tágabb, *Rossella Selmini* által javasolt definícióját tekintettem irányadónak: „csoportok vagy hálózatok által szervezeten, szisztematikusan végrehajtott bűnözői tevékenységek”.

Nők a statisztikai adatok mögött

A szervezett bűnözésben résztvevő személyek nemek szerinti megoszlásáról korlátozottan állnak rendelkezésre statisztikai elemzések. Ezek jellemzően régió-specifikusak és/vagy az illegális kereskedelem egy-egy részterületére fókuszálnak; ráadásul eltérhetnek a vizsgált bűnözői csoportok felépítése és a becsléseket megalapozó módszertan tekintetében is, így nem alkalmasak a nők globális érintettségének pontos megállapítására. Az egyik legátfogóbb vizsgálat az *Organisation for Security and Co-operation in Europe* (OSCE) 2023-as jelentésében került bemutatásra, amelynek során európai országok mellett Kanadában, Kirgizisztánban és Tádzsikisztánban végeztek felméréseket a nők szervezett bűnözői csoportokban való *aktív* részvételével kapcsolatban. Az adatgyűjtés egyik pillérét a kormányhivataloknak, bűnüldöző szerveknek és civil szervezeteknek kiküldött kérdőívek jelentették, ahol a kitöltők *becslései* a nők arányára vonatkozóan 5% és 40% között mozogtak. A vizsgált országokban a szervezett bűnözés miatt letartóztatott személyekre vonatkozó *hivatalos statisztikák* tovább szűkítették ezt a tartományt: a különböző országokban 11% és 31% közötti értékeket mértek, átlagosan 20%-ot (OSCE, 2023).

Ugyanakkor a bűnüldöző szervek statisztikáinak érvényességét torzíthatja számos tényező: kutatások igazolják például, hogy a szervezett bűnözéssel kapcsolatos nemi sztereotípiák miatt a hatóságok számára a női elkövetők sokszor „láthatatlanok”. Ezek az adatok mégis számszerűsített támpontot jelentenek a kérdéskör vizsgálatához. Az UNODC 2018-as jelentése rendkívül széles merítéssel, mintegy 98 országra kiterjedően tanulmányozta a büntető igazságszolgáltatási rendszerrel droggereskedelem miatt kapcsolatba kerülők nemi eloszlását: a nők aránya a regisztrált esetek alapján 1% és 40% közé esett, többségében 7% és 16% között mozogott, összesítve pedig a teljes minta 10%-át tette ki (UNODC, 2018). Az eddigiek alátámasztják a téma szakértőinek általános vélekedését a nők alulreprezentáltságával kapcsolatban.

Egy terület azonban nem illeszkedik bele a felvázolt mintázatba: az emberkereskedelem. Ugyan világszinten az emiatt eljárás alá vont személyeknek csak 30%-a volt nő egy 2020-as jelentés szerint, számos térségben a nemek aránya fordított irányba tolódott el. Az elmúlt évek emberkereskedelem miatt letartóztatott vagy elítélt személyekre vonatkozó statisztikái alapján a nők érintettsége Spanyolországban 51%, Finnországban 67% (OSCE, 2023), Thaiföldön 66%, Mianmarban 67%-a (UNODC, 2019) a közép-ázsiai régióban pedig 85% (OSCE, 2023).

Sztereotípiák fogságában

A kriminológia feminista ihletésű „emancipáció elméletét”, amely szerint a nők nagyobb részvétele a munkaerőpiacon és a nyilvánosságban elvezet a bűnözői magatartás tekintetében is a nemi „szakadék” csökkenéséhez, eddig nem támasztották alá empirikus kutatások. *Steffensmeier és Terry* elmélete szerint ennek oka részben “az alvilág intézményesített szexizmusa”, amihez hozzájárul az illegális piaci környezet – a hagyományosan férfiasnak tartott tulajdonságokat, például fizikai erőt igénylő – sokszor erőszakos és versengő természete (Selmini, 2020). A szervezett bűnözői csoportok, úgy tűnik, nem vagy alig követték le az emancipációs folyamatokat, de a nőkkel szembeni inkluzivitás mértékét kutatások szerint befolyásolják az adott csoport sajátosságai is. Szélsőséges példa erre a Közép-Amerikában rendkívül aktív utcai bandákat tömörítő MS-13, ahol a nemi erőszak korábban a nők beavatási szertartásának egyik módja volt, később azonban teljesen kitiltották őket a szervezetből arra hivatkozva, hogy hajlamosak kollaborálni a rendőrséggel (Bonello, 2023).

Általában elmondható, hogy a nők könnyebben léphetnek be olyan illegális piacokra, amelyeket sok különböző csoport irányít, míg a hagyományos maffia szervezetekben kizárólag családi kapcsolatok révén szerezhetnek státuszt (Global Initiative, 2024). Az a nemi sztereotípiája, miszerint a szervezett bűnözés a férfiak "felségterülete", a bűnüldöző szervek dolgozóinak és a potenciális áldozatoknak a gondolkodását is áthatja. Az ebben rejlő lehetőségek kiaknázása ösztönzőleg hat a nők szerepvállalására, akiket "észrevétlenségük" miatt előszeretettel alkalmaznak a drogkereskedelemben ellátási láncának legalján futárként (UNODC, 2018). Jellemző a pénzmosást szolgáló fedőcégek női hozzátartozók nevére íratása is, amelyek működtetésében esetenként pénzügyi képzettségük révén aktív szerepet vállalnak (OSCE, 2023). A nőkkel szemben táplált nagyobb bizalomra építenek azok az emberkereskedelemben és internetes csalásokkal foglalkozó csoportok is, akik áldozatok toborzására alkalmazzák őket (Global Initiative, 2024).

A morális megítélés dilemmái

Az elkövetők és áldozatok közötti differenciálás gyakori viták tárgyát képezi az akademikusok és a jogalkotók körében egyaránt. A prostitúció esetén különösen elmosódott a határvonal: abban nincs konszenzus, létezik-e egyáltalán morálisan elfogadható "szexmunka". Egyrészt a szoros kapcsolat a gyermekkorban elszenvedett szexuális, fizikai vagy érzelmi abúzus és a későbbi prostituálódás között régóta tudományosan megalapozott, és az érintettek szinte kivétel nélkül a foglalkozásukhoz kötődően is elszenvednek erőszakot a szolgáltatásaikat igénybe vevők vagy a futtatójuk részéről (Farley, 2017).

Benoit és munkatársai arra is felhívták a figyelmet, hogy ugyan a prostituáltak helyzete világszerte mindenképp problematikus, kérdéses, hogy ezek gyökere gender- vagy szociális egyenlőtlenségekben keresendő. Az egyik iskola szerint a nők fizikai vagy pszichológiai kényszerek hatására bocsátják áruba saját szexuális énjüket, ami ráadásul a társadalomban meglévő nemi alá-fölérendeltségi viszonyok kontextusába ágyazódik, ezáltal minden esetben emberkereskedelemben tekinthető. Mások érvelése szerint a szexmunka a kapitalizmus logikája szerint működő adás-vételi tranzakció, amelynek korlátozása – nemtől függetlenül – ártalmas a prostituáltakra nézve, akiknek éppenhogy több foglalkozással összefüggő szociális jogot és lehetőséget kellene biztosítani (Benoit et al., 2019).

Az áldozat-elkövető dilemmát árnyalja, hogy a nők, akik egykor különböző mértékben szexuális kizsákmányolás áldozatai voltak, a kitörés reményében maguk is toborzókká vagy egyenesen prostitúciós hálózatok irányítóivá válhatnak (OSCE, 2023). Ennek eklatáns példája a nigériai “madamok” esete, akik nem pusztán női meggyőző erejüket vetik latba, hogy külföldi munkalehetőség megtévesztő ígéretével beszervezzenek – gyakran fiatalok – lányokat, hanem a bűnözői hálózatok vezetőiként működtetik a rendszert, amely egykor őket is hamis adósságokra hivatkozva szexuális rabszolgaként dolgoztatta Európában vagy az Öböl menti államokban. Végezetül befolyásolhatja a szexuális szolgáltatást nyújtók morális megítélését a kulturális kontextus is. A nigériai lányok ellenállását gyakran úgy törik meg, hogy egy az országban rettegett *juju* átokkal fenyegetik őket, amely engedetlenség esetén természetfeletti büntetéseket helyez kilátásba. Pakisztánban egyes művész családokban él egy olyan hagyomány is, hogy a kislányokat gyermekkortól prostituáltaknak (úgynevezett *tuwai*fnak) nevelnek, akik énekelnek és táncolnak is a vendégeiknek (Fondation Scelles, 2019).

Szexrabszolgáktól a bandavezérekig

Napjainkban a nők a szervezett bűnözői csoportokon belüli hierarchia összes szintjén, és az illegális piacok mindegyikén megtalálhatók (OSCE, 2023). A szerepvállalásukról szóló kortárs diskurzus központi fogalma a hiányosan definiált *ágencia*, amelyet jellemzően az áldozati szereppel és passzivitással állítanak szembe a téma szakértői. A prostitúcióra, drogcsempészetre – sokszor mindkettőre (UNODC, 2018) – kényszerített fiatal lányokat többségük a törvénszegő magatartásuk ellenére sem tekinti a szervezett bűnözés aktív alakítóinak, szemben például azokkal az anyákkal és nagymamákkal szerte az Egyesült Államokban, akik pusztán vezetik azokat a háztartásokat, amelyek otthont nyújtanak a drogkereskedelemmel foglalkozó hozzátartozóik számára, s ezáltal biztos bázist teremtenek az áru tárolására, csomagolására, eladására (Anderson, 2005). Hagyományos nemi szerepében maradvá járul hozzá az olasz maffia családok fennmaradásához azon női rokonok sora, akik anyaként tovább öröközik a bűnözői normákat – például a “hallgatás” és a “becsület” íratlan törvényét – gyermekeiknek, alárendelt helyzetük miatt azonban ágenciájuk megkérdőjelezhető.

Globálisan nézve nem tekinthető azonban ritka kivételnek a nők bevonása konkrét szervezett bűnözői tevékenységekbe sem. Különböző szintű

felelősséggel járó feladataik közé tartozhat a védelmi pénzek begyűjtése, üzenetek továbbítása a börtönben ülő és szabadlábon levő bandatagok között, jogi, pénzügyi, logisztikai tanácsadás és segítségnyújtás, illegális kereskedelmi folyamatok lebonyolítása, egyes esetekben akár erőszakos akciók irányítása is. Ahogy a nigériai “madamok” esetén láthattuk, vezető szerepet is betölthetnek – ezt mutatja, hogy még a szexizmussal áthatott olasz maffiacsoportok elítélt vezetőinek is nagyjából 1,5%-a nő (OSCE, 2023). *Dina Siegel* tanulmányában a 19. századig visszamenően, Japánból, Oroszországból, Észak- és Dél-Amerikából származó példák sokaságát felsorakoztatva mutatja be, hogy – szemben a domináns kriminológiai megközelítéssel – ez az aktív részvétel semmiképp sem modern jelenség, pusztán kutatási módszertani okokból tűnhet úgy (Siegel, 2014).

Ezzel összhangban *Domínguez és Alcocer* egészen friss, az 1850-től napjainkig tartó időszakra és hat kontinensre kiterjedő kutatása 44 jelentős, bűnszervezetet vezető nő tevékenységét elemezte, írásuk középpontjában felemelkedésük történetével és az általuk irányított csoportok erőszakosságával. A vizsgált minta közel felénél (20 fő) azt találták, hogy már hatalomra kerülésük előtt is privilegizált helyzetben voltak egy, jellemzően drogkereskedelemmel foglalkozó szervezetben férfi hozzátartozójuk révén, akiknek letartóztatását vagy halálát követően ők vették át a vezető szerepet. Ezek a nők sokkal kevésbé voltak hírhedtek erőszakosságukról, mint a másik fő csoport (18 fő), akik pályafutásukat gyakran piti bűnözőkként kezdték, majd a semmiből maguk építették fel különböző illegális piacokon aktív birodalmukat. Legritkább esetben fordult csak elő (3 fő), hogy nők a ranglétrát végigjárva váltak volna vezetővé, és csak egyetlen esetben olyan csoportban, amelynek férfiak is tagjai voltak (Domínguez és Alcocer, 2025).

Kapcsolatok fogságában

Annak hátterében, hogy egy személy miért kerül a szervezett bűnözés világába, gyakran olyan gender-független okok húzódnak, mint a szegénység és társadalmi egyenlőtlenségek (OSCE, 2023). Kulcsfontosságú azonban az a kapcsolatrendszer is, amely ebbe a világba húzhat valakit.

Nők esetén ez általában családi, illetve romantikus kötelékeken keresztül történik, függetlenül attól, hogy olasz maffiacsaládokról, utcai bandákról, drog- vagy emberkereskedelemmel foglalkozó csoportokról van szó (Selmini, 2020). Gyakori, hogy a beszerző hozzátartozók maguk is nők. A Lola „La

Chata” néven elhíresült *María Dolores Estévez Zuleta*, akit Mexikó első jelentős nemzetközi drogkereskedői között tartanak számon, csak tizenhárom éves volt, mikor édesanyja belevitte a marihuána- és morfinkereskedelembe, s később ő is bevonta az üzletbe két lányát.

Ugyanígy tett Honduras egyik leghatalmasabb és legerőszakosabb kokainkereskedő klánjának „matriarchája” *Digna Valle*, vagy épp *Ignacia Jasso* „La Nacha”, akinek drogtermesztő vállalkozását letartóztatása után lányai örökölték (Bonello, 2023). Bár a férfiaknál is szerepet játszanak a családi viszonyok, esetükben sokkal nagyobb hangsúly helyeződik a „bajtársiasság”, „testvériesség” eszméire. A közös gyerekkori emlékek, a múltban közösen elkövetett bűncselekmények szolgáltathatnak alapot a beszerzésre, és erősítik a szervezett bűnözői csoporthoz való lojalitást (OSCE, 2023).

A szervezett bűnözés világában az emberi kapcsolatokat messzemenőig átítató erőszak is különbözőképp ölt formát nemtől függően. A nyílt agresszió a férfiak között már gyermekkortól kezdve a maszkulinitás felépítésének eszköze és mérőfoka, és mint ilyen „ünnepelet” cselekedet (Domínguez és Alcocer, 2025). Gyakran válnak ennek áldozatává maguk a szervezet nőtagjai is: jól dokumentált például az Egyesült Államok utcai bandáinak világában, hogy a fiatal lányok hasonló bántalmazásokat szenvednek el, mint eredeti családjukban, ahonnan elmenekültek. Olaszországban az egyik ‘Ndrangheta szervezetben látszólag befolyásos pozíciót betöltő *Maria és Rita Serraino* is rendszeres fizikai és szexuális erőszaknak volt kitéve férfi hozzátartozóik részéről, akiknek a beleegyezése nélkül ráadásul nem hozhattak komolyabb döntéseket, ami rámutat, hogy még a vezető szerep sem jelent feltétlenül valódi ágenciát. Nem példa nélküli ugyanakkor a nők erőszakos aktorrá válása, sem az utcai bandák, sem a drogkereskedelem világában, s még a legtradicionálisabb, az erőszakot férfi princípiumként számon tartó olasz maffia családokban is tevőlegesen hozzájárulnak a nők a véres leszámolásokhoz, a „vendetta” eszméjének életben tartásával (Selmini, 2020).

A szervezett bűnözés világából való kilépéssel kapcsolatos döntések is gyakran gyökereznek a családi kapcsolatok megóvásának igényében. Nemtől függetlenül a szülővé válás, illetve szülőség az egyik legfontosabb erre ösztönző tényező, azonban a nők sokkal hamarabb hajlandóak megtenni a szükséges lépéseket, mint a férfiak, akik jellemzően csak azután mérik fel a

bűnözői magatartásuk gyermekeikre gyakorolt kockázatait, hogy börtönbe kerültek. A családtagokat is fenyegető megtorlástól való félelem ugyanakkor a szervezett bűnözői világ elhagyásának egyik legfőbb gátja. Egy felmérés szerint a nők jelentős befolyást gyakorolnak partnerük döntéseire akár bátorítva őket a kilépésre, akár ellenkezőleg: visszatartva őket a bűnözői csoport “elárulásától”. (OSCE, 2023). Különösen nehéz helyzetben vannak azok a nők is, akik beleszülettek az olasz maffia világába. Ebben a közegben a rendőrséggel való kooperáció a legsúlyosabb megtorlást vonhatja maga után, felkínálhatja azonban a kilépés lehetőségét is tanúvédelmi programokon keresztül. Az sem példa nélküli, hogy a maffia világából érkező nők azért működnek együtt a hatóságokkal, mert nem látnak más módot elvesztett szeretteik halálának megbosszulására (Selmini, 2020), ami így a vendetta sajátos, női változataként is felfogható.

IRODALOM

1. Organization for Security and Co-operation in Europe [OSCE] (2023) 'Understanding the Role of Women in Organized Crime'.
2. United Nations Office of Drugs and Crime [UNODC] (2018) 'Women and Drugs - Drug Use, Drug Supply and their Consequences'.
3. United Nations Office of Drugs and Crime [UNODC] (2019) 'Transnational Organized Crime in Southeast Asia: Evolution, Growth and Impact'.
4. Selmini, R. (2020) 'Women in Organized Crime', *Crime and Justice*, 49, pp. 339-384.
5. Global Initiative Against Transnational Organized Crime (2024) 'The Missing Piece of the Puzzle - Women and Organized Crime'.
6. Bonello, D. (2023) 'Narcas – The Secret Rise of Women in Latin America's Cartels'.
7. Farley, M. (2017) 'Risks of Prostitution: When the Person Is the Product'. *Journal of the Association for Consumer Research*, 3(1).
8. Foundation Scelles (2019) 'Sexual Exploitation – New Challenges, New Answers'.
9. Benoit, C., Smith, M., Jansson, M., Healey, P., Magnuson, D. (2019) "The Prostitution Problem": Claims, Evidence, and Policy Outcomes', *Archives of Sexual Behavior*, 48(7), pp. 1905–1923.
10. Anderson, T. L. (2005) 'Dimensions of Women's Power in the Illicit Drug Economy', *Theoretical Criminology*, 9(4), pp. 371–400.
11. Siegel, D. (2014) 'Women in Transnational Organized Crime', *Trends in Organized Crime* 17(1-2), pp. 52–65.
12. Domínguez, F. Q., Alcocer, M. (2025) 'Queenpins: Women Leaders and Violence in Organized Crime' Munkatanulmány. Elérhető: https://www.marco-alcocer.com/files/Queenpins_Jan25.pdf (Letöltve: 2026.03.25.)

AZ ELSŐ PERC JELENTŐSÉGE - AZ APGAR-SZÁMRÓL

KÁRPÁTI László

1952-ben egy a Columbia Egyetemhez tartozó szülőszobában egy nőgyógyász-aneszteziológusnő sebtében egy szalvétára feljegyezett öt olyan szempontot, amellyel megalkotta a későbbi modern orvoslás egyik leghétköznapibb mérőeszközét. A módszert megalkotója után Apgar-számnak nevezték.

Virginia Apgar módszere a következő hetven évben szinte változatlan formában jutott el a világ minden szülőszobájába. Ma viszont egyre gyakrabban merül fel a kérdés: vajon a 20. századi körülmények között alkotott skála alkalmas-e arra, hogy a 21. századi szüléseteken is helyt álljon? Vagy időszerű modernizálni azt a mesterséges intelligencia segítségével, kiváltva a humán tényező szerepét az addig ismert folyamatból?

Egy szalvétán feljegyzett élet

Az Apgar-szám keletkezésének pontos körülményei szinte anekdotaszerűek. *Virginia Apgar* 1952-ben egy kórházi rezidens azon kérdésére, hogy milyen szempontok szerint értékelhetik az újszülötteket, szalvétára jegyezte fel az öt legfontosabb kritériumot, amelyek a későbbi skála sarokpontjaivá váltak. Ezek a következők: a csecsemő szívverése, légzése, izomtónusa, reflexingerlékenysége és bőrszíne. A következő évben a módszert hivatalosan is publikálta, és mára a világ szinte minden kórházi szülőszobájában alkalmazzák.

Apgar felismerte ugyanis, hogy az újszülött élete első perceiben sokszor kevés figyelmet kap, miközben éppen ekkor lehet a legkritikusabb beavatkozások elvégzése rajta. Saját tapasztalata szerint is, amíg az anyákat kilenc hónapig figyelték és felügyelték, addig az újszülötteket mindössze pár percig. Éppen ezért is volt kiemelkedően nagy jelentősége az általa kidolgozott módszernek, amelynek lényege az volt, hogy a fenti öt szempontra egyenként nulla és kettő közötti pontszámot adnak: így a maximálisan elérhető pontszám tíz. E megfigyelés alapú vizsgálatot a születést követő első és az ötödik percben végzik el a szakemberek, és ha az eredmény a második felvétel alkalmával is alacsony marad, azonnali beavatkozás válik indokolttá.

A pontozás tételesen lebontva a következő: szívfrekvencia szempontjából nulla pontot kap az a csecsemő, akinek nincs szívverése; egyet, ha a pulzusa száz ütés per perc alatt van; kettőt, ha száz feletti számot mutat. Légzésnél a hiányt nulla, a lassú vagy szabálytalan légzést egy, az erőteljes sírást kettő jelöli. Az izomtónus teljes hiánya nulla, a gyenge végtagmozgás egy, az erőteljes izommunka kettő pont. A reflexreakciót az ingerlésre adott válasz alapján értékelik: ha nincs reakció, nulla pont; ha csak gyenge grimasz látható, egy pont; az erőteljes sírás pedig kettő pontot ér. A bőrszín tekintetében a teljesen kék tónusú csecsemő nullát, a kék végtagú, de rózsaszín testű egyet, a teljesen rózsaszín kettő pontot kap.

A fenti eredmények a laikus számára kevés jelentéssel bírnak, azonban a klinikai értelmezésük annál világosabb: hét és tíz pont közötti értéknél az újszülött stabil állapotúnak, egészséges fejlettségűnek tekinthető; négy és hat pont között kiemelt figyelemre szorul és vélhetőleg további orvosi beavatkozást igényelhet; nulla és három pont az újszülött súlyos fiziológiai állapotát jelzi, és akár azonnali újraélesztést tehet szükségessé.

Jelek	0	1	2	1 perc	5 perc
Szívverés	Hiányzik	100 alatt	100 fölött		
Légzés	Hiányzik	Lassú, szabálytalan	Jó, sír		
Izomtónus	Ernyedt, petyhüdt	A végtagoknál flexiók	Aktív mozgás		
Reflex ingerlékenység (Válasz az orrlyukba helyezett katéterre, amikor a szájgarat tisztá)	Nincs válasz	Grimasz	Köhögés, tüszentés		
Bőrszín	Kék, sápadt	Test rózsaszín, a végtagok kékek	Teljesen rózsaszín		
PONTSZÁM :					

forrás: <https://koraszulott.com/apgar/>

Az eljárás elterjedése és bizonyított jelentősége

Az Apgar-szám sikere részben annak köszönhető, amit névadója maga is keresett: egy olyan nagy pontosságú és gyorsan elvégezhető, eszközt nem igénylő metodikát akart kidolgozni, amely bárhol és bármikor alkalmazható értékelést tesz lehetővé. A fenti módszer közvetlenül a bevezetését követően elvitathatatlanul hozzájárult a csecsemőhalandóság csökkentéséhez azzal, hogy egységesítette a szülőszobai megfigyelést és iránymutatást adott a potenciális további beavatkozásokhoz. A módszer pontosságát egy 2001-es kutatás is alátámasztotta, amelynek keretén belül a kutatók több, mint 145 ezer születést vizsgáltak. Megállapításuk szerint a kellő pontossággal felvett

Apgar-pontszám a vizsgált születés körüli kimenetel független előrejelzőjének volt tekinthető.

A metodika relevanciáját a későbbi évek hosszútávú összefüggéseket vizsgáló epidemiológiai kutatásai is alátámasztják. Egy *2024-es ausztrál populáció-alapú kohorszvizsgálat* (olyan epidemiológiai módszer, amelyben a kockázati tényezőnek kitett és ki nem tett (kohorsz) csoport tagjait vizsgálják) rámutatott, hogy az ötperces alacsony Apgar-érték szignifikánsan összefügg a neonatális (újszülöttkori) halálozással, a súlyos neurológiai morbiditással és az egyéb perinatális (szülés környéki) szövődményekkel. Skandináv kohorszvizsgálatok összefüggést mutattak ki az öt- és tízperces alacsony pontszámok és a cerebrális bénulás, az epilepszia és a hosszú távú légúti megbetegedések megnövekedett kockázata között.

Fontos azonban megjegyezni, hogy mint bármely más mérőszám, az Apgar-szám sem mindentudó, amint arra az *Amerikai Szülész-Nőgyógyász Kollégium* (ACOG) és az *Amerikai Gyermekgyógyászati Akadémia* (AAP) is egybehangzóan rámutatott. Állásfoglalásuk szerint az Apgar-szám önmagában nem bizonyítja a szülés alatti oxigénhiányt, és nem alkalmas arra, hogy egyéni prognózist tegyen lehetővé az újszülött hosszú távú neurológiai fejlődéséről. Megjegyzésük szerint a módszert mindössze egy gyors, összehasonlító pillanatképnek szánták, nem pedig részletesen kidolgozott diagnózisnak.

Az értékelő személy befolyása

Apgar maga is megfigyelte a szüléseket követően, hogy a szülésvezető orvos gyakran hajlamos magasabb pontszámot adni a babának, mint egy semleges megfigyelő. Ennek oka az emberekben működő érzelmi érintettség, amely torzítólag hat az objektív ítéletalkotásunkra. Ezért az *Apgar* által megfogalmazott ajánlások szerint az értékelést lehetőleg ne a szülésvezető végezze, hanem más hozzáértő személy. Az értékelők közötti megbízható ítéletalkotás kérdése azonban egy ennél is kiterjedtebb probléma, mivel vizsgálatok dokumentálták, hogy két különböző megfigyelő az izomtónust vagy a légzést nem ritkán teljesen eltérően értékeli, kiváltképpen a koraszülötteknél. Ez a szakmai kihívás oda vezetett, hogy az esetleges újraélesztés közben felvett pontszámot a szakmai ajánlások ma már külön jelölni javasolják, hogy az akkor adott pontszám ne keveredjen a spontán lélegző csecsemő értékelésével.

Kritikaként merült fel az Apgar-szám kapcsán továbbá, hogy figyelmen kívül hagyja az intézményi és kulturális különbségek hatásait. A *PLOS Medicine*-ben közölt elemzések szerint az Apgar-pontszámok nem használhatók megbízhatóan a különböző egészségügyi rendszerek közötti összehasonlításra, mert a pontozási szokások és a feltételek egymástól olykor teljesen eltérő és széles skálán váltakoznak. Ebből kifolyólag egy esetleges továbbfejlesztett változatnak ezekre a kritériumokra is választ kell adnia.

A bőrszín-probléma rejtett egyenlőtlensége

Az Apgar-skála legélesebb kritikája az elmúlt években a bőrszín-kategória kapcsán merült fel, hiszen az eredeti skálán szereplő „teljesen rózsaszín” bőrszín az elvárt maximális pontszám egyik kulcs eleme, ami alapvetően egy fehér bőrű, kaukázusi populáción kialakított sztenderdet feltételez. Egy 2023-ban a *Journal of Perinatal Medicine*-ben megjelent tanulmány, amely közel tízmillió szülési adatot elemzett, arra jutott, hogy a fekete bőrű újszülöttek fele akkora eséllyel kaptak tízes pontszámot, mint fehér bőrű társaik. Az ok: a bőrszín-komponens terén tapasztalható eltérés. Ehhez társult az a tény is, hogy a fehér és hispán származású csecsemők jellemzően magasabb arányban kaptak tízes összpontszámot, mint fekete bőrű társaik.

A következmények klinikai szempontból sem csupán statisztikai jellegűek. *Edwards és munkatársai* (2023) az *American Journal of Obstetrics and Gynecology*-ban publikált vizsgálatukban kimutatták, hogy az egészségügyi szolgáltatók a köldökzsinórvér-gáz értékektől függetlenül szignifikánsan alacsonyabb Apgar-pontszámot adtak fekete bőrű újszülötteknek. Ennek következménye, hogy ezek a csecsemők magasabb arányban kerültek indokolatlanul intenzív osztályra, ami az egészségügyi rendszerek aggasztó strukturális velejárója. A 2025-ben a *Pediatric Research*-ben megjelent szisztematikus áttekintésben harmincmillión felüli születésszám jelent meg az összesített mintában, amely megerősítette, hogy a cianózis (szederjesség; kékes-lilás bőrszínváltozás, amely a szervezet oxigénhiányos állapotára utal) vizuális értékelése sötétebb bőrszínű csecsemőknél szisztematikusan pontatlan.

Apgar maga is elismerte élete során, hogy a bőrszín tekinthető a legkevésbé megbízható elemnek a saját rendszerében. Ezért több kutató és a *STAT News 2024-es elemzése* a bőrszín-komponens teljes eltörlése mellett érvelt, amelynek következtében a skála maximális pontszáma nyolcra

csökkenne. Egyesek ezt nem *Apgar* munkásságának a megtagadásának, sokkal inkább az alkotása feljavításának tekintik és abban a szellemben nyúlnának az eszközhez, amely annak megszületését inspirálta: *Apgar* maga sem engedett a tehetetlenség érzetének, amikor az általa hozott változás életet tudott megmenteni.

Mesterséges intelligencia az első percben

A 21. századi kórházi szülészoba egyre több technológiai eszközzel rendelkezik, amelyek potenciálisan kiegészíthetik vagy akár ki is válthatják az emberi tényezőt. A gépi tanuláson alapuló mesterséges intelligencia-modellek immár képesek az alacsony Apgar-szám születés előtti előrejelzésére is, ami felgyorsítja az esetleges beavatkozásokat. Egy 2022-ben az *MDPI AI* folyóiratban megjelent iráni populációs tanulmány hatvan jellemzőt felhasználva, hat, egyenként egymilliót meghaladó születést elemző adatbázison 99,4 százalékos pontossággal jelezte előre az ötperces Apgar-pontszám kategóriáját. A vizsgálat során a legfontosabb indikátorok az olyan paraméterek voltak, mint a gesztációs kor, a magzati fejkörfogat, a születési súly, és a szülés körülményei. Egy szudáni kórházban elvégzett, a *BMC Pregnancy and Childbirth*-ben publikált vizsgálat random modellje pedig 96 százalékos pontossággal tudta megjósolni ugyanezt a számot.

Ezek a modellek azonban nem csupán előrejelzőként működnek, hanem alkalmasak lehetnek arra is, hogy felhívják a figyelmet az egészségügyi kockázati tényezőkre, és segítsék a döntéshozatalt a terhesgondozásban is. A *Stanford Medicine* 2026. januárban közzétett eredményei szerint a koraszülöttek négy legfontosabb szövődménye 85 százalékos pontossággal előre jelezhető, ha a metabolikus vérparamétereket klinikai adatokkal, köztük az Apgar-pontszámmal is kombinálják a végső eredményért.

A szülészobában alkalmazott automatizált értékelés irányában is egyre másra születnek újítások. A 2025-ben elfogadott, a *PLOS ONE*-ban megjelent ANSWER-protokoll (*Assessing Newborn Scoring With Each Resuscitation: Minden egyes újszülött újraélesztést követő pontozása*) kifejezetten azt a célt tűzte ki maga elé, hogy felmérje a modern szülészobai eszközök objektív adatrögzítő képességét. Ezeknek az eszközöknek a szerepét napjainkban még jobbra a szülésorvos, szülésznő, vagy a nővér szubjektív értékelése váltja ki. Ez pedig különösen releváns lehet a nemzetközi környezetben, ahol a bőrszín-komponens gyakran hangsúlyos; a pulzoximetria elvileg kiválthatná

a vizuális értékelést, bár itt is megjelenik az egyenlőtlenség problémája, hiszen a pulzoximetriai leolvasások sötétebb bőrszínnél szintén kevésbé megbízhatóak.

Hetven évvel a szalvéta után

Az Apgar-szám a szüléset egyik legstabilabb eszköze maradt napjainkban is, ami nem véletlen. Egyszerűsége, gyorsasága, és az a tény, hogy nem igényel semmilyen eszközt, mind olyan tulajdonságok, amelyeket egy drágább, összetettebb technológia nem mindig képes pótolni egy alacsony erőforrású szülőszobán, például Ghánában vagy Bangladesben. Olyan körülmények között, ahol az egészségügyi infrastruktúra szűkös, ott az Apgar-skála ma is életet ment, ahogyan azt egy 2025-ös ghánai vizsgálat is megerősítette.

Ugyanakkor a hetven éve változatlan rendszer komoly kihívásokkal néz szembe napjainkban. A bőrszín-komponens eltávolítása körüli tudományos konszenzus egyre erősebbé válik, miközben a gépi tanulás-alapú modellek előrejelző pontossága gyakran jócskán meghaladja az emberi értékelőkéét, az ANSWER-protokoll pedig strukturáltan próbálja feltérképezni mindazt, amit egy 21. századi újszülöttértékelő rendszernek tudnia kell. A kérdés ma az, hogy ezek a „szemek” pontosabbak, igazságosabbak és adatokban gazdagabbak-e, mint emberi elődjek? És ha igen, vajon mennyire tudnak bőrszíntől és értékelői tapasztalattól függetlenül értékelni? Mindez a jövő szülésetének a kérdése.

IRODALOM

1. ACOG/AAP 2015 'Committee Opinion No. 644' 2015, *Obstetrics & Gynecology*, vol. 126, no. 4, Ovid Technologies (Wolters Kluwer Health), pp. e52–e55, <http://dx.doi.org/10.1097/aog.0000000000001108>.
2. Rozycki, HJ, Foglia, EE, Yitayew, MS & Herrick, HM 2025, 'Assessing newborn scoring with each resuscitation (ANSWER): Protocol for identifying and testing an Apgar score for the 21st century', A Makkar (ed.), *PLOS One*, vol. 20, no. 5, Public Library of Science (PLoS), p. e0323571, <http://dx.doi.org/10.1371/journal.pone.0323571>.
3. Apgar, V 2015, 'A Proposal for a New Method of Evaluation of the Newborn Infant', *Anesthesia & Analgesia*; Analgesia, vol. 120, no. 5, Ovid Technologies (Wolters Kluwer Health), pp. 1056–1059, <http://dx.doi.org/10.1213/ane.0b013e31829bdc5c>.
4. Bashambu, MT, Whitehead, H, Hibbs, AM, Martin, RJ & Bhola, M 2012, 'Evaluation of Interobserver Agreement of Apgar Scoring in Preterm Infants', *Pediatrics*, vol. 130, no. 4, American Academy of Pediatrics (AAP), pp. e982–e987, <http://dx.doi.org/10.1542/peds.2012-0368>.
5. Khatibi, T, Farahani, A, Sepehri, MM & Heidarzadeh, M 2022, 'Distributed Big Data Analytics Method for the Early Prediction of the Neonatal 5-Minute Apgar Score before or during Birth and Ranking the Risk Factors from a National Dataset', *AI*, vol. 3, no. 2, MDPI AG, pp. 371–389, <http://dx.doi.org/10.3390/ai3020023>
6. Casey, BM, McIntire, DD & Leveno, KJ 2001, 'The Continuing Value of the Apgar Score for the Assessment of Newborn Infants', *New England Journal of Medicine*, vol. 344, no. 7, Massachusetts Medical Society, pp. 467–471, <http://dx.doi.org/10.1056/nejm200102153440701>.
7. Sutcliffe, AG, Purkayastha, M, Brison, DR, Nelson, SM, Roberts, SA & Lawlor, DA 2023, 'General health in a cohort of children conceived after assisted reproductive technology in the United Kingdom: a population-based record-linkage study', *American Journal of Obstetrics and*

- Gynecology*, vol. 228, no. 1, Elsevier BV, pp. 82.e1-82.e17,
<http://dx.doi.org/10.1016/j.ajog.2022.07.032>
8. Fair, FJ, Furness, A, Higginbottom, G, Oddie, SJ & Soltani, H 2024, 'Systematic review of Apgar scores & cyanosis in Black, Asian, and ethnic minority infants, *Pediatric Research*, vol. 97, no. 3, Springer Science and Business Media LLC, pp. 939–952, <http://dx.doi.org/10.1038/s41390-024-03543-3>.
 9. Foglia, EE, Whyte, RK, Chaudhary, A, Mott, A, Chen, J, Propert, KJ & Schmidt, B 2017, 'The Effect of Skin Pigmentation on the Accuracy of Pulse Oximetry in Infants with Hypoxemia', *The Journal of Pediatrics*, vol. 182, Elsevier BV, pp. 375-377.e2,
<http://dx.doi.org/10.1016/j.jpeds.2016.11.043>.
 10. Grünebaum, A., Bornstein, E., Dudenhausen, J., Lenchner, E., De Four Jones, M., Varrey, A., Lewis, D. and Chervenak, F. 2023 Hidden in plain sight in the delivery room – the Apgar score is biased. *Journal of Perinatal Medicine*, Vol. 51 (Issue 5), pp. 628-633. <https://doi.org/10.1515/jpm-2022-0550>
 11. Grünebaum, A., Monique De F. J., Dawnette L., Chervenak, F. A. 2024 Update the Apgar Score to remove skin color, *STAT News*, 23 January. Elérhető: <https://www.statnews.com/2024/01/23/apgar-score-skin-color-race-newborn-health/> (Letöltve: 2026. április 1.).
 12. Fahad Alhasson, H, Elhag, N, Saleem Alharbi, S & Adam, I 2025, 'Application of machine learning in identifying risk factors for low APGAR scores', *BMC Pregnancy and Childbirth*, vol. 25, no. 1, Springer Science and Business Media LLC, <http://dx.doi.org/10.1186/s12884-025-07677-y>.
 13. Ramasethu, J, Narayanan, I, Arhin, JK, Yeboah, RF, Insaidoo, G, Mintah, E & Awutey, E 2025, 'Use and implications of the Apgar score in evaluating resuscitation of newborns with birth asphyxia in a lower-middle-income country', *Journal of Global Health*, vol. 15, International Society of Global Health, <http://dx.doi.org/10.7189/jogh.15.04244>.
 14. O'Donnell, CPF, Kamlin, COF, Davis, PG, Carlin, JB & Morley, CJ 2006, 'Interobserver variability of the 5-minute Apgar score', *The Journal of*

- Pediatrics, vol. 149, no. 4, Elsevier BV, pp. 486–489,
<http://dx.doi.org/10.1016/j.jpeds.2006.05.040>.
15. Persson, M, Razaz, N, Tedroff, K, Joseph, KS & Cnattingius, S 2018, 'Five and 10 minute Apgar scores and risks of cerebral palsy and epilepsy: population based cohort study in Sweden', *BMJ*, BMJ, p. k207,
<http://dx.doi.org/10.1136/bmj.k207>.
16. Ray, AR, Haines, D & Grell, R 2024, 'Virginia Apgar (1909-1974): The Mother of Neonatal Resuscitation', Cureus, Springer Science and Business Media LLC, <http://dx.doi.org/10.7759/cureus.61115>.
17. Razaz, N, Cnattingius, S, Persson, M, Tedroff, K, Lisonkova, S & Joseph, KS 2019, 'One-minute and five-minute Apgar scores and child developmental health at 5 years of age: a population-based cohort study in British Columbia, Canada', *BMJ Open*, vol. 9, no. 5, BMJ, p. e027655,
<http://dx.doi.org/10.1136/bmjopen-2018-027655>.
18. Siddiqui, A, Cuttini, M, Wood, R, Velebil, P, Delnord, M, Zile, I, Barros, H, Gissler, M, Hindori-Mohangoo, AD, Blondel, B & Zeitlin, J 2017, 'Can the Apgar Score be Used for International Comparisons of Newborn Health?', *Paediatric and Perinatal Epidemiology*, vol. 31, no. 4, Wiley, pp. 338–345,
<http://dx.doi.org/10.1111/ppe.12368>.
19. Stanford Medicine (2026) AI can predict preemies path. Elérhető: <https://med.stanford.edu/news/all-news/2026/01/ai-prematurity-complications.html> (Letöltve: 2026. április 1.).
20. StatPearls (2024) APGAR Score. Treasure Island: StatPearls Publishing. Elérhető: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK470569/> (Letöltve: 2026. április 1.).

A BIZALOM PEDAGÓGIÁJA

TÓTH-NAGY Adrienn

Hetedik óra, péntek délután. A hetedik B fáradt. Bors harmadszor szól közbe. „Megint te?” – csúszik ki a számon. És ebben a pillanatban eldől valami.

Az iskolai mindennapokban gyakran találkozunk olyan helyzetekkel, amelyekre gyors értelmezést adunk: „szétszórt”, „túlmozgásos”, „motiválatlan”, „fegyelmezetlen”. Ezek a szavak ismerősek mindannyiunk számára. Tanárként naponta kell reagálnunk, döntéseket hoznunk, rendet tartanunk, haladnunk a tananyaggal. A tempó gyors, a terhelés nagy, a türelem pedig nem mindig korlátlan. Mégis érdemes időnként megállni, és feltenni egy kérdést: amit problémának látunk, valóban jellemhiba – vagy inkább jelzés?

A pedagógiai munka egyik alapelve, hogy gyermekről felelős véleményt csak akkor alkothatunk, ha a helyzetét összefüggéseiben látjuk. A viselkedés soha nem önmagában áll. Családi háttér, aktuális érzelmi állapot, idegrendszeri sajátosságok, generációs hatások, társadalmi környezet – mind befolyásolják azt, amit az osztályteremben tapasztalunk.

A tanár hatalma nem abban áll, hogy címkéket oszt, hanem abban, hogy hidat épít. A híd a gyermek és a közösség között feszül, a híd a teljesítmény és az önbizalom között húzódik, a híd a konfliktus és a tanulható megoldás között jön létre. Ez a hídépítés azonban nem mindig látványos, és gyakran nagyobb tudatosságot igényel.

A Pygmalion-hatás az osztályteremben – amikor az elvárás valóságot teremtet

A neveléstudomány régóta ismeri azt a jelenséget, hogy az elvárásaink formálják a teljesítményt. Ha egy diákról azt gondoljuk, hogy képes fejlődni, nagyobb eséllyel kap tőlünk türelmet, figyelmet, biztatást. Ha viszont – akár kimondatlanul – problémásként tekintünk rá, reakcióink finoman, de következetesen ehhez igazodnak.

Nem rosszindulatból. Nem tudatosan. Hanem emberi működésből. A gyermek pedig érzékeli ezt. Észreveszi, kinek a válaszára várunk tovább, kit

javítunk ki türelmesebben, kinek a hibáját kezeljük tanulási lehetőségként, és kitől várjuk el, hogy „végre viselkedjen rendesen”.

Az elvárás légköre hat a teljesítményre. A kimondott és kimondatlan üzenetek lassan beépülnek az önértékelésbe. Ez pszichológiai realitás. Ezért sem közömbös, milyen történetet segítünk a gyermeknek önmagáról megírni.

Az önbeteljesítő-jóslat iskolai működését a szakirodalom Pygmalion-hatásként ismeri. A fogalom a görög mitológiából ered, ahol *Pygmalion* szobrász annyira hitt alkotása szépségében, hogy az a legenda szerint életre kelt. A pedagógiai analógia egyszerű, mégis mély: amit a tekintélyszemély – jelen esetben a tanár – következetesen lát és közvetít a gyermek felé, az hosszú távon befolyásolja a gyermek önképét és teljesítményét.

A jelenséget először empirikusan *Robert Rosenthal és Lenore Jacobson* vizsgálta 1968-ban, a *Pygmalion in the Classroom* című kutatásban. A vizsgálat során a tanároknak azt mondták, hogy bizonyos – valójában véletlenszerűen kiválasztott – diákok kiemelkedő fejlődési potenciállal rendelkeznek. Egy év elteltével ezek a tanulók valóban nagyobb teljesítménynövekedést mutattak társaiknál.

A magyarázat nem az volt, hogy tehetségesebbek voltak. Hanem az, hogy a tanárok – többnyire tudattalanul – másként kezdtek viselkedni velük. Több figyelmet, több biztatást, több türelmet kaptak. A pedagógusi elvárás apró, finom viselkedésbeli különbségekben jelent meg: hosszabb várakozási idő egy válasznál, elnézőbb reakció egy hibára, gyakrabban adott megerősítés. Későbbi kutatások megerősítették, hogy a tanári elvárások valóban képesek mérhető hatást gyakorolni a tanulói teljesítményre – különösen azoknál a diákoknál, akik bizonytalanabb önértékeléssel vagy gyengébb szociális háttérrel érkeznek az iskolába (Jussim & Harber, 2005).

Egy mindennapi példa

Képzeljünk el egy hetedik osztályos fiút, nevezzük Borsnak. Bors az első hetekben gyakran közbeszól, nehezen marad csendben, és ritkán jelentkezik. Az első dolgozata közepes lett, több figyelmetlenségi hibával.

Az osztályban hamar kialakul róla egy narratíva: „szétszórt”, „nem elég komoly”, „mindig dumál”. A pedagógus – teljesen érthető módon – fokozottabban figyel rá fegyelmezési szempontból. Gyorsabban szól rá.

Kevesebbet vár a válaszára, mert „úgyis elkalandozik”. Ha hibázik, az csak megerősíti az előzetes képet.

Bors érzi a légkört. Érzi, hogy róla már kialakult egy kép. Egy idő után nem jelentkezik. Ha már megszólal, félhangosan teszi. A dolgozatai romlanak. A viselkedése pedig valóban egyre inkább megfelel annak a képnek, amelyet róla kialakítottunk.

Most képzeljük el ugyanezt a helyzetet egy másik értelmezési keretben.

Ebben az esetben a pedagógus azt veszi észre, hogy Bors gyorsan reagál, kreatív ötletei vannak, de nehezen szabályozza az impulzusait. A „zavarás” helyett impulzivitást lát. A „nem figyel” helyett szabályozási nehézséget. A következő órán tudatosan hosszabb időt hagy neki válaszolni. Egy alkalommal megjegyzi: „Jó gondolat volt, csak fogalmazd meg egy kicsit pontosabban.” Egy másik helyzetben külön feladatot ad neki, amely mozgással jár.

Az üzenet finom, de egyértelmű: „Látom benned az értéket. Tudom, hogy képes vagy rá.”

Néhány hét múlva Bors többet jelentkezik. A dolgozatai javulnak. A viselkedése kiegyensúlyozottabb lesz.

Mi változott? Nem a gyermek idegrendszere. Nem a tananyag. Hanem az elvárás légköre.

Miért van ennek napjainkban különösen nagy jelentősége? A mai generáció érzelmi- és figyelmi terhelése magas, így a kudarcélmények is gyorsabban épülnek be az önképbe. Egy bizonytalan önértékelésű gyermek esetében a negatív elvárás különösen erős önbeteljesítő mechanizmust indíthat el.

A Pygmalion-hatás nem azt jelenti, hogy minden gyermekből pusztán pozitív gondolkodással kiváló tanuló lesz. Nem mágikus gondolkodásról van szó, nincs misztikus varázslat. A jelenség azt mutatja meg, hogy az elvárásaink – akár tudattalanul – strukturálják a kapcsolat minőségét, és ezen keresztül a fejlődési pályát.

A Pygmalion-hatás lényege nem az, hogy a tanár „mindent megold”. Hanem az, hogy amit közvetítünk a gyermek felé és amire következetesen fókuszálunk, az előbb-utóbb visszatükröződik a teljesítményében. És ez egyszerre felelősség – és lehetőség is.

Beírás vagy beszélgetés? – Az adminisztráció és a pedagógia határa

Az iskolai gyakorlatban a problémás viselkedésre adott egyik leggyakoribb reakció a figyelmeztetés, az intő, a naplóbejegyzés. A jelzőrendszer működik: dokumentál, jelez a szülő felé, formális következményt rögzít. A kérdés itt nem az, hogy szükség van-e szabályokra. Hanem az, hogy önmagában a beírás pedagógiai eszköz-e.

Egy kamasz, aki identitáskeresésben van; egy alfa generációs diák, aki gyors ingerstruktúrához szokott; egy ADHD-s gyermek, aki szabályozási nehézséggel küzd; vagy egy tanuló, aki családi problémákkal érkezik az iskolába – mit tanul abból, hogy beírást kap?

Megtanulja, hogy hibázott. De azt megtanulja-e, hogyan csinálja másképp?

A pusztán adminisztratív jelzés ritkán változtat viselkedési mintát. Gyakran inkább megerősíti a negatív önképet: „már megint én”, „velem mindig baj van”. Ezzel szemben egy rövid, négy szemközti beszélgetés más üzenetet hordoz: „Látom, hogy most nem működött jól a helyzet.” „Többre tartalak ennél.” „Próbáljuk meg újra.” „Indítsunk tisztelettel.” „Hiszek benned.”

Egy ilyen mondat nem gyengeség, nem fegyelmi engedmény, hanem konstruktív pedagógiai beavatkozás. Amíg a beírás csak dokumentál, addig a beszélgetés formál. Az egyik lezár. A másik lehetőséget nyit.

Mindez különösen érvényes erre a generációra (amely érzékeny a hitelességre és a kapcsolati minőségre): a személyes, tiszteletteljes párbeszéd sokszor hatékonyabb, mint a formális szankció.

Az alfa generáció – más ingerstruktúra, más tanulási dinamika

A mai tanulók olyan digitális környezetben nőnek fel, ahol a figyelem gyors váltásokhoz, azonnali visszacsatoláshoz, és intenzív vizuális ingerekhez alkalmazkodik. Ez nem értékítélet, hanem környezeti adottság. A 45 perces, frontális tanulási helyzet ebben az ingerstruktúrában gyakran nagyobb önszabályozást igényel, mint korábban. A rövidebb figyelmi ciklus, a gyors visszacsatolás iránti igény, a vizuális dominancia mind olyan tényezők, amelyekkel pedagógusként számolnunk kell.

Ez nem azt jelenti, hogy fel kell adnunk a szakmai követelményeket. Inkább azt, hogy tudatosabban kell szerveznünk a figyelmi teret: rövidebb

egységekre bontott feladatokkal, aktívabb bevonással, világos struktúrával és kiszámítható keretekkel. A módszertani rugalmasság nem engedményt jelent, hanem alkalmazkodás a megváltozott körülményekhez, a valósághoz.

Különösen érzékeny terület a figyelmi- és önszabályozási nehézségekkel élő tanulók helyzete. Az ADHD nem fegyelmezetlenség, hanem idegrendszeri sajátosság. A végrehajtó funkciók – figyelemfenntartás, impulzuskontroll, tervezés – működése eltérhet az átlagtól. Az ADHD-s gyermek gyakran képes rendkívüli fókuszra érdeklődési területén, miközben a monoton, késleltetett jutalmazású feladatokban gyorsan elveszíti a figyelmét. Ez nem akarat kérdése.

A pedagógiai kihívás itt nem a folyamatos fegyelmezés, hanem a strukturálás: egyértelmű instrukciók, kisebb feladategységek, rendszeres visszacsatolás, mozgás lehetősége. Ugyanilyen fontos a személy és a viselkedés szétválasztása. Nem „figyelmetlen gyerekről” beszélünk, hanem egy adott helyzetben elkalandozó figyelemről. A különbség látszólag apró, mégis identitásvédő.

A valódi pedagógiai kérdés

A „teher alatt nő a pálma” légkör sokszor nem erősít, hanem szorongást növel. A megszégyenítés rövid távon rendet teremthet, de hosszú távon rombolja a bizalmat. Pedig a bizalom a tanulás egyik alapfeltétele. A gyermek akkor mer kérdezni, ha nem fél nevetségessé válni. Akkor mer próbálkozni, ha nem az első hiba után kap címkét.

Nem az a kérdés, hogy vannak-e nehéz helyzetek az osztályteremben, mert vannak. Nem az a kérdés, hogy minden gyermek könnyen tanítható-e. Nem az. A valódi kérdés az, hogyan értelmezzük a jelenségeket.

Problémás gyerekeket látunk – vagy problémás helyzeteket? Viselkedési zavart – vagy szabályozási nehézséget? Motiválatlanságot – vagy kudarcélmények sorozatát?

A pedagógus felelőssége nem kisebb lett az elmúlt években – inkább összetettebb. Olyan légkört kell teremtenünk, hogy a gyermekek ne szégyenben, hanem bizalomban fejlődjenek. Ez nem csupán ideológiai, hanem hatékonysági kérdés is. Mert amit nap mint nap közvetítünk róluk – szavainkkal, hangnemünkkel, reakcióinkkal –, abból építik fel önmagukat. És végső soron ez az a történet, amelyet velük együtt írunk.

Ez az írás a pedagógusi hivatás iránti mély tiszteletből született. Holnap is lesz óra. Holnap is lesz egy gyerek, aki közbeszól. Lesz, aki nem figyel. Lesz, aki látszólag nem akar együttműködni. A kérdés nem az, hogy lesznek-e nehéz helyzetek. A kérdés az, hogy milyen értelmezést választunk. Gyors címkét – vagy kíváncsi kérdést? Fegyelmező reflexet – vagy kapcsolódó reakciót? Lezárást – vagy lehetőséget?

Nem mindig lesz idő hosszú beszélgetésre. De egy mondatot mindig választhatunk. Amely beépül a gyermek önképébe. A tanuláshoz való viszonyába. A felnőttvilágról alkotott képébe. Minden nap írunk egy sort valaki történetében. És talán ez a pedagógusi hivatás legnagyobb méltósága: hogy a kezünkben van a lehetőség, hogy a következő sor remény legyen.

IRODALOM

1. Jussim, L., & Harber, K. D. (2005). Teacher expectations and self-fulfilling prophecies: Known and unknowns, resolved and unresolved controversies. *Personality and Social Psychology Review*, 9(2), 131–155.
https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0902_3
2. Rosenthal, R., & Jacobson, L. (1968). *Pygmalion in the classroom: Teacher expectation and pupils' intellectual development*. Holt, Rinehart & Winston.